— Ні, що там не говоріть,— розмахував руками Ісак Абрамович Штифтик,— а сучасна форма шлюбу оджила свій вік. І всі тепер про се пишуть.

— Чому ж то так? — спитав грубий, вайлуватий інженер Квятковський, здаючи карти.

— Чому оджила? Та ви читаєте нову літературу?

— А на бісового батька я її читатиму? На безсоння я не слабую...

— То-то, що не читаєте. Се дуже цікаво, і мені дуже подобається. Прочитаєш — і як на долоні бачиш, що старий шлюб — нісенітниця, анахронізм. Правдивий шлюб — се поки ти кохаєш, а кохання момент. Розумієте — момент! А то утворили собі люди тюрму, назвали її законний шлюб, та й нидіють у ній до самої смерті. Се ж пошлість, гидке міщанство!

— Єрунда! — випалив Квятковський, одкинувшись на спинку стільця. — Я пас... Єрунда! поезія нещасна, та й годі. Робити нема чого, то й пишуть ото.

— Що?! — аж крутнувсь Штифтик.— Ви проблему шлюбу звете поезією та ще й єрундою? Який же ви після цього інтелігентний чоловік? Наука, література, суспільство всіх країв макітрять голови над розв'язанням проклятої проблеми, а він...

— В Наримський край їх адміністративним порядком, то не дуже б розв'язували те, чого не зав'язували.

— Ну-у, слухайте! — обурився Штифтик.— Вам, як інтелігентній людині про світові проблеми, а ви як чорносотенець який-небудь... Чия здача? ваша?

— Знаємо ми сі проблеми! Нема, щоб жінки держатися й робити своє діло...

— Ну, що ти йому скажеш!.. Зрозумійте ж ви, що справжній шлюб не повинен бути болотом, альковною бридотою, яка тягнеться через усе життя! Се — краса, натхнення, але — момент.

— А я вам кажу, що се філософія! Коли б не псували очей над романами отими та проблемами, то любенько й з жінками ловили б моменти.

— З жінкою? коли ти знаєш її, як таблицю помноження? Пхе!..

— Чорта з два знаєш!.. Я пас... Теж, брат, колись розв'язував проблеми, думаючи, що знаю жінку всю... Годі!..

— Що? ви захоплювались сим питанням? Щось не теє...

— Та, отже, слухайте... Прожив я з молодою жінкою по шлюбі місяців зо три... Нічого, все гаразд, без ніяких проблем. Коли се — візьми та й з'явись до мого приятеля, поміщика Верецького, його сестра, прекрасна вдовиця... М-да... Як угледів я її... голова пішла обертом. Одразу ж утаскавсь у неї, як останній гімназист. І одразу ж тоді відчув, що стара форма шлюбу зовсім оджила свій вік, що світ аж кричить, та потребує нової, і коли в найближчім часі не розв'яжу я шлюбної проблеми, то або повішусь, або жінку вб'ю... Ви пас?! Де й споріднення душ, чи як там, поділося! Мені здавалося, що кохати як слід вона зовсім не здатна, що чогось холоднішого, пошлішого, нуднішого й на світі нема. Гляну, було, на неї й почуваю в пальцях корч, і пожадливо позираю на її повну, білу, лілейну шийку, та ледве здержуюсь, щоб не вчепитись у неї пазурями. Одлягло тоді тільки, коли я помітив, що зрештою й вона почала нудитись за розв'язанням проклятої проблеми, закохавшись у Верецького, що й у цих із ним споріднення душ. "Слава тобі, Господи!

слава тобі,— думав я потаємці,— може, таки не витерпить свого щастя й кине..."

— Та який же, вибачайте, чорт заважав вам розійтись і без поміщика? — обурився знову Штифтик.— Не розумію! Монстри якісь, а не інтелігентні люди.

— А ви стривайте, не кипіть. Поспішатись нам з розлукою тепер не було рації, бо нас же єднали спільні інтереси, що оберталися коло маєтку мого приятеля. Але до діла. Одного разу гуляли ми у Верецького на іменинах. Бенкет був бучний, але я здержувався й пив мало, бо поклав собі конче дізнатись у той вечір, чи вдова співчуває моїм новим поглядам, чи й по смерті чоловіка лишилася з старими. Ох, і хороша ж вона була, не взяв би її кат! а головне те, що за годину-дві я вже достоту знав, що вона зовсім неодстала людина й чудово спочуває всяким проблемам. Не пригадую, що саме турчав я їй у вуха, знаю одне, що сердешна вдовиця палала од моїх слів, як розпечена груба, і коли я зрештою призначив їй побачення в альтанці, то вона аж затремтіла од вдячності. Побачивши за якийсь час, що вона зникла з кімнати, я теж підвівся й вийшов передихнути чистим повітрям. Була хоч і темна, але чудова весняна ніч, Із саду віяло пахощами, десь у гущавині тьохкав соловейко, та так же бестія виводив, що я, як оглашенний, подався в глибінь саду, де стояла альтанка, густо повита диким виноградом. Я не сумнівався й на хвилину, що вона вже там і що й їй той соловейко та пахощі далися взнаки. І не помилився.

— Ти? — прошепотіла вона мені назустріч: дві лілеї, чи як там люблять казати сучасні' поети, міцно обповили мою шию, а вуста опік такий поцілунок, якого ви, панове, і у сні не діставали. Ми сіли... Темно тільки було, матері його чорт, як у негра в кишені, і я, скільки пер з орбіт свої очі, ні чорта не бачив. Не люблю я, правду кажучи, цього: кохання потребує принаймні хоч того ідіотського чи, як там кажуть, поетичного присмерку, щоб моментом упилися всі, без винятку, почуття. Почувати ж себе, як кіт у мішку, було трохи незручно, розхолоджувало трохи. Ну, та дарма: у вдовиці моєї був такий, збираний довгими часами

самотності, запас жаги, що за якусь мить я вже забув про темряву і пив солодощі всією істотою. Далебі! се була не смиренна вдовиця, а самум, пекло. Пішов я, слово честі, так... більше з жиру, а, їй-бо, трохи не плакав од щастя. Темно було?.. Чорт його бери! Вона вся була мені перед очима і в пітьмі, вся огонь, жага, порив, захват. "Надовбень ти, пане Квятковський,— мигтіло паузами мені в голові,— під самісіньким носом у тебе такий мармелад, а ти зівка даєш..." Не знаю, які вже ще думки пекли мені голову, але крізь музику поцілунків я почув ходу.

— Чого ти? — шепнула вона.

— Наче йде хтось,— відповів я, наслухаючи.

Та недовго довелось наслухати: в альтанку хтось увійшов і зупинився, теж наслухаючи. Серце мені й без того трохи не вискочило, а тут — маєш!

— Ти тут, Лідо? — муркнув некликаний гість, і я впізнав Верецького.

Але — чорт візьми! — до чого тут Ліда?.. "Ну,— думаю,— вскочив: пан Верецький призначив побачення моїй жінці теж у сій альтанці, а я тут з удовою".

Не діждавши відповіді, нетерплячий приятель мій черкнув сірничка.

— Се свинство! — не втерпів я, спалахнувши.— Перебивати людям так добре налагоджену розмову!

Слова завмерли мені на устах, коли я ненароком глянув на свою даму.

— Ти?! — вихопилось у мене.— Діда?!

Замість удови, передо мною була моя дружина. О!..

— Ну? — не задовольнився бухгалтер.

— Та й по всьому.

— Що ж ви хотіли сим довести?

— Що?.. А те, що коли ти хочеш розв'язувати отакі проблеми, то заходь до них не з того боку.

— Себто?

— Та здавайте карти, пане Штифтику! — перебив бухгалтера доктор Ружицький.— В самого жінка, четверо дітей, а він про моменти думає.

— І зовсім я нічого не думаю,— образився бухгалтер,— хіба й побалакати не можна? Навіщо ж тоді романи з проблемами пишуть?.. Вони собі пишуть, а ми, інтелігентні люди, повинні ж читати й балакати. Ось, наприклад, пан Квятковський подав дуже цікавий факт. Виходить, справді, що можна й не ламаючи шлюбу якось розв'язати питання, зберегти первісну красу й т. інше. Ну, і що ж, пане Квятковський, відтоді ви вже зробили своє життя з дружиною пишним, прекрасним?

— Що? — здивувався Квятковський.— Як же се могло бути, коли після того її й не бачив?

— Як?!

— Втекла...

Штифтик трохи не впав од Несподіванки.

— Ну? ну? А я не казав? То й виходить, що проблему не розв'язано.